

A „KKV Körkép” című kutatás keretében az MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet (GVI) 2005 januárja óta negyedévente elemzi a kis- és közepes vállalkozások üzleti helyzetét, rövid távú kilátásait és az e cégcsoport üzleti helyzetét befolyásoló gazdasági és intézményi tényezőket. E vizsgálat során negyedévente összesen 300, a feldolgozóipar, az építőipar és a szolgáltatások területén működő céget keresünk fel és elemizzük az eredményeket. A minta negyedévről negyedévre azonos szerkezetű marad, a megkérdezett vállalatok reprezentálják a kis- és közepes cégek gazdasági teljesítményét és ágazati megoszlását.

A Magyar Nemzeti Bank 2013. június 1-jén elindította Növekedési Hitelprogramját (NHP), azonban a program részletei már hónapokkal korábban ismertek voltak. A KKV Körkép 2014. októberi adatfelvételének keretében a banki hitelfelvétellel és az NHP-vel kapcsolatban kérdeztük meg a kis- és középvállalkozások vezetőit.

Az eredmények alapján elmondható, hogy a kis- és közepes vállalkozások 56%-a rendelkezik valamilyen banki hitellel. A vállalatok leggyakrabban forintban denominált hitellel rendelkeznek, a hitel típusát tekintve pedig forgóeszköz-hittel, beleértve a bankszámlahitelt is.

A devizakölcsönnel rendelkező vállalatok legnagyobb arányban euró alapú kölcsönrel rendelkeznek. Az euró alapú kölcsönrel rendelkező vállalatok főként exportorientált és jellemzően ipari vállalatok, méretüket tekintve pedig középvállalkozások.

Minden ötödik KKV igényelt kölcsönt a Növekedési Hitelprogram keretében, több mint felük forgóeszközhitelt. Minden második vállalat legfeljebb 50 millió forintnyi hitelt vett igénybe. A vállalatok többsége szerint 2014-ben nem változtak a hitelhez jutás feltételei 2013-hoz képest.

A KKV-k jelenlegi hitelállománya

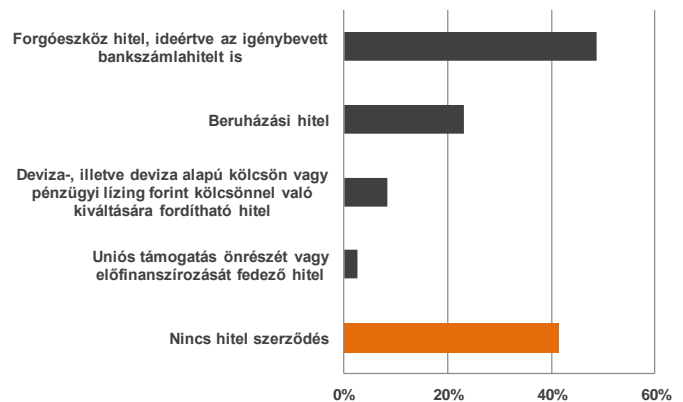
2014 októberében a kis- és középvállalkozások 56%-a rendelkezett valamilyen banki hitellel. A legelterjedtebbek a forgóeszközhiteltek voltak (ideértve az igénybevevett bankszámlahitelt is), a cégek 49%-a számolt be efféle kölcsönről. Beruházási hitelt a vállalatok 23%-a vett fel. Deviza-, deviza alapú kölcsön vagy pénzügyi lízing forintkölcsönrel való kiváltására fordítható hitellel 9%-uk, uniós támogatás önrészét vagy előfinanszírozását fedező hitellel pedig 3%-uk rendelkezett.

Ha azt vesszük figyelembe, hogy mekkora a vállalatoknál a teljes értékesítésből az export aránya, azt láthatjuk, hogy forgóeszközhitelt olyan vállalatok vettek fel a legnagyobb arányban, melyek egyáltalán nem exportálnak. A többi hiteltípusról pedig azon vállalatok számoltak be a leggyakrabban, amelyek teljes értékesítésüknek kevesebb, mint felét exportálják.

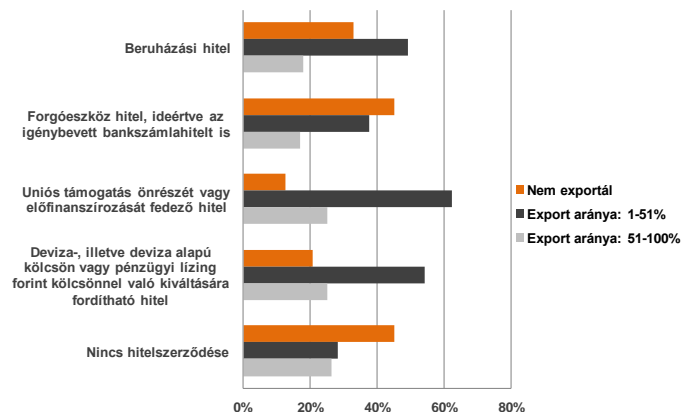
Uniós támogatás önrészét vagy előfinanszírozását fedező hitelt leggyakrabban a feldolgozóipari (87,5%), illetve az építőipari vállalatok vettek fel (12,5%). A deviza-, illetve deviza alapú kölcsön vagy pénzügyi lízing forintkölcsönrel való kiváltására fordítható hitelállomány felét a közepes vállalkozások (100-249 fő) vették fel.

Azon vállalatok közül, amelyek válaszoltak arra a kérdésre, hogy milyen valutában vették fel hitelüket, több, mint 90% forinthitelről számolt be. A felvett devizahitelek közül az euróhitelek aránya (42%) a legmagasabb. Svájci frank alapú hitellel mindössze 5 megkérdezett vállalat rendelkezett.

KKV-k által felvett hitelek típusai

A KKV-k által felvett hitelek típusai a teljes értékesítésen belüli export aránya szerint

A felmérés alapján a KKV-k tulajdonságai befolyásolhatják, hogy egy vállalat inkább forint- vagy euró alapú kölcsönt választ. Az export aránya alapján a legnagyobb arányban azok a vállalatok vettek fel euró alapú hitelt, amelyek teljes értékesítésük több, mint 50%-át exportálják. Ugyanis e vállalatok 94%-a rendelkezett euró- és 71%-a forint alapú kölcsönrel. Az ágazatokat tekintve a feldolgozóipari vállalatok vettek fel a legnagyobb arányban euró alapú hitelt (33%), vállalatméret szerint pedig az 50-249 főt alkalmazó vállalatok (58%).

A KKV-k között az volt a legelterjedtebb vélemény (47%), hogy a hitelhez jutás feltételei nem változtak 2014-ben 2013-hoz képest. A vállalatok közel 20%-a szerint azonban a hitelhez jutás feltételei bonyolultabbá váltak, 17%-uk szerint pedig könnyebb lett hitelhez jutni.

A Növekedési Hitelprogramban résztvevő vállalatok

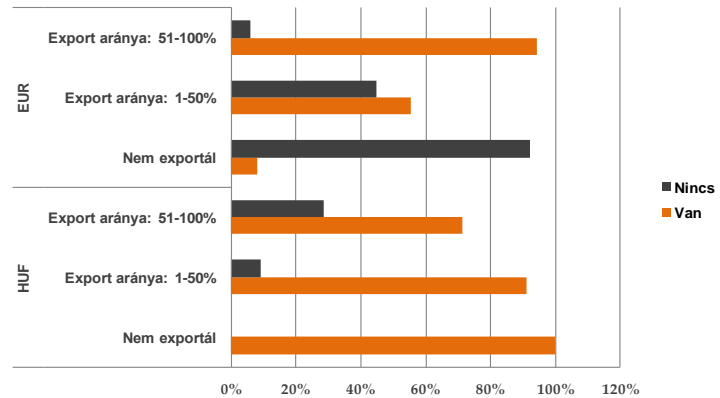
A kis- és közepes vállalatok 21%-a igényelt hitelt az NHP keretében. Ezen vállalatok több mint fele (57%) forgóeszközhitelt (beleértve az igénybevett bankszámlahitelt is) és 46%-uk beruházási hitelt igényelt. Kis részük (6,6%) deviza-, illetve deviza alapú kölcsön vagy pénzügyi lízing forint kölcsönrel való kiváltására fordítható hitelt vett igénybe. Egyetlen vállalat sem igényelt uniós támogatás önrészét vagy előfinanszírozását fedező hitelt az NHP keretében.

Forgóeszközhitelt egyenlő arányban (41%) vettek fel a nem exportáló vállalatok és azok, amelyeknél az export aránya a teljes értékesítés kevesebb, mint felét teszi ki. Deviza-, illetve deviza alapú kölcsön vagy pénzügyi lízing forint kölcsönrel való kiváltására fordítható hitelt a legnagyobb arányban olyan vállalatok vettek fel, amelyeknél az export aránya a teljes értékesítés 1-50%-át teszi ki.

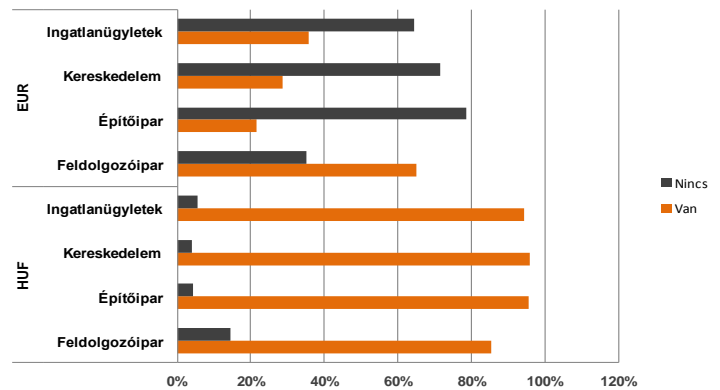
Azon vállalatok közül, amelyek igényeltek hitelt a Növekedési Hitelprogram keretein belül, majdnem minden második vállalat (47%) kevesebb, mint 50 millió forintot igényelt. 50 és 100 millió forint összegű hitelt a vállalatok 19%-a vett igénybe.

Ha csak azokat a vállalatokat tekintjük, amelyek igényeltek hitelt az NHP keretében, az eredmények azt mutatják, hogy a KKV-k majdnem fele szerint nem változtak a hitelhez jutás feltételei 2014-ben 2013-hoz képest, 29%-uk szerint pedig egyszerűbbé vált hitel kapni.

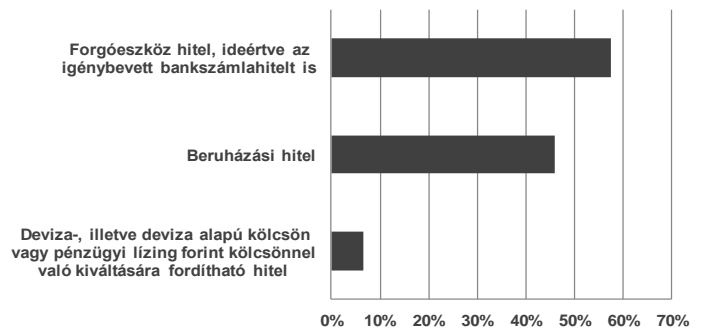
Devizahitelek a teljes értékesítésen belüli export aránya szerint

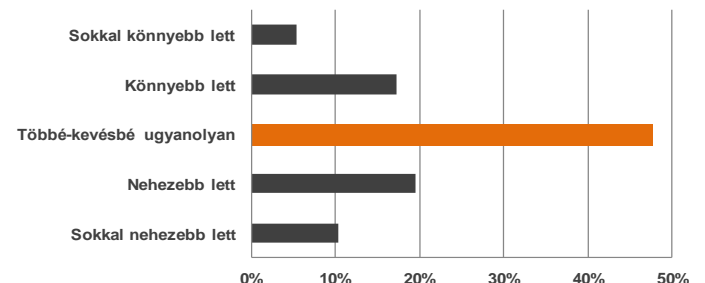
Devizahitelek ágazat szerint

Az NHP keretén belül igényelt hitel típusa

2014-ben hogyan változtak a hitelhez jutás feltételei 2013-hoz képest

Makrogazdasági tendenciák: A világgazdasági nyersanyagárak csökkenése, valamint a munkaerőköltség és a termelékenység alakulása

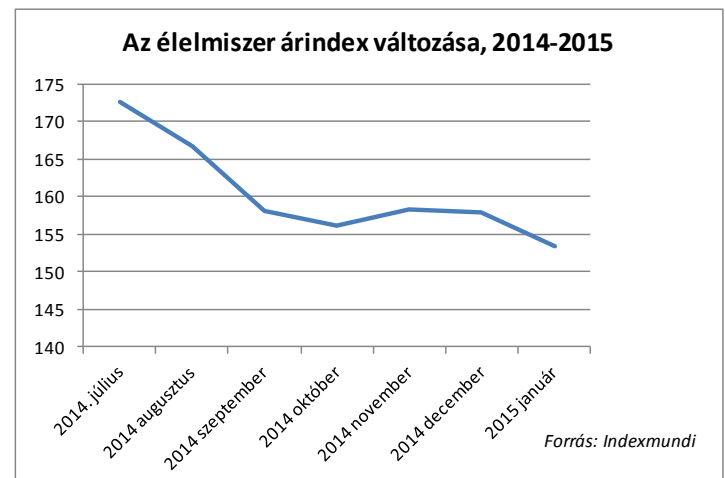
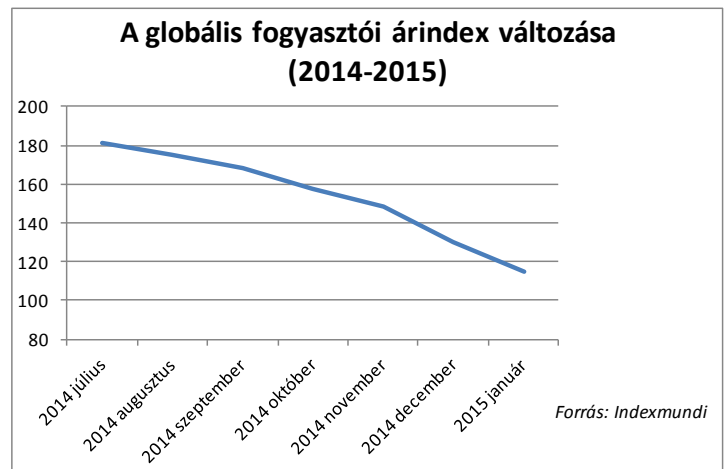
A világgazdasági nyersanyagárak az elmúlt egy évben nagymértékű csökkenésen mentek keresztül. Ez alól csak bizonyos élelmiszerek képeztek kivételt, ugyanakkor 2015 januárjában ezekben az esetekben is a világgazdasági árak csökkenése volt tapasztalható. A legnagyobb mértékű árcsökkenés az energiahordozók piacán következett be, melynek legfőbb oka a világgazdaságon kialakult földgáz- és kőolajtúlkínálat. Szintén jelentős áresés következett be a fémek, valamint a könnyűipari alapanyagok világgazdasági árainak esetében. A legkisebb arányú áresés az élelmiszerek esetében volt tapasztalható.

A fajlagos munkaerőköltség alakulásának tekintetében az Európai Unió tagállamai és az Egyesült Államok hasonló tendenciákon ment keresztül az elmúlt években. A fajlagos munkaerő költsége a 2008-as válságig csökkenő, majd 2010-ig a legtöbb esetben nőtt és csak ezt követően, 2011-től tudott ismételtelen csökkenő pályára állni. Ezzel szemben az EU tagállamai és az USA között jelentős különbségek jelentkeznek az átlagos órabérek, valamint a munkaerő termelékenysége kapcsán. Elmondható, hogy az átlagos órabérek mértéke az unión belül jelentős eltéréseket mutat, ami nagy mértékben csökkenti a közösség versenyképességét. Az Egyesült Államok mind az átlagos órabér, mind a termelékenység tekintetében jócskán meghaladja az EU-28 átlagát, ami jelentős gazdasági előnyökkel jár az USA számára.

A nyersanyagárak változása

Körülbelül egy évre visszatekintve az adatok azt mutatják, hogy a nyersanyagok többségének világgazdasági ára jelentős mértékben visszaesett. Ennek megfelelően a tőzsdei nyersanyagár-index értéke jelenleg 36%-os éves, valamint 12%-os havi csökkenést mutat. Az árcsökkenés alól csupán néhány élelmiszeripari termék számít kivételnek: kávé, tea, marhahús, kókuszolaj, olívaolaj, hal, szeszesitalok. Ezeknek a termékeknek a kereskedelmi ára azonban csak éves összehasonlításban nőtt. Ha a havi árváltozásokat vizsgáljuk, megállapíthatóvá válik, hogy a felsorolt élelmiszeripari cikkek közül csupán a tea ára tudott egyszerre éves és havi árnövekedést is felmutatni, a többi cikk ára januárban csökkeni kezdett. Bár a fenti élelmiszeripari cikkek havi árcsökkenése relatíve kis mértékű (legfeljebb 10%), a következő időszakban további visszaesésre lehet számítani. Itt fontos kihangsúlyozni azt is, hogy az összes élelmiszeripari termékre vonatkoztatott árindex havi szinten 2,7%-os, éves szinten pedig 10,3%-os csökkenést ért el, ami a néhány kivételtől eltekintve általános árcsökkenéssel szembesíti az élelmiszeripart. Az élelmiszerek közt a legnagyobb mértékben a növényi olajok, valamint a gabonafélék ára mérséklődött.

A nemzetközi nyersanyagárak többsége mind havi, mind éves összehasonlításban sokkal jelentősebb csökkenést mutat az élelmiszerek árának változásánál. A legnagyobb árcsökkenést az energiahordozók érték el, amelynek egyik fő oka az amerikai palagáz- és palaolaj-kitermelés következtében kialakuló világgazdasági túlkínálat. Az energiahordozók között a kőolaj ára csökkent a legnagyobb mértékben. A tőzsdei kőolaj-árindex havi összehasonlításban 22%-kal, éves szinten pedig 54%-kal csökkent, amit a főbb kőolajkereskedők (Brent, Dubai Fateh,

West Texas Intermediate) által jegyzett árak is követnek. Természetesen a kőolaj árcsökkenése az üzemanyagok árának hasonló mértékű visszaesését váltotta ki, ami ösztönzően hathat a közlekedésre, valamint a szállítási díjak mérséklődésére. A földgáz világszintű ára is jelentős csökkenést mutat: 13%-ot havi és 39%-ot éves szinten. Az orosz földgáz árcsökkenése ennél jóval kisebb mértékű, mindössze 9% a havi, valamint 13% az éves visszaesés mértéke, ami az alacsonyabb kezdeti orosz földgázáraknak köszönhető. Ezzel együtt is elmondható, hogy a földgáz árának esése jelentős költségvetési kihívást jelent az orosz kormányzat számára, mivel a földgáz a kőolajjal együtt az orosz exporttermékek kb. 72%-át teszi ki.

Kisebbségi mértékben, de a fémipari és könnyűipari alapanyagok ára is csökkent az elmúlt időszakban. A fémek és ércek árszintje 20%-os, az ipari alapanyagok árszintje pedig 15%-os éves csökkenésen ment keresztül. Az ércek közül a legnagyobb éves árszintet a vasérc érte el 47%-os csökkenéssel, míg a második legnagyobb éves árcsökkenés a réz esetében 20%-os volt. A könnyűipari alapanyagok közül a pamut értéke 26%-os, a gyapjúé 16%-os, a keményfáé pedig 13%-os éves csökkenést ért el.

A fajlagos munkaerőköltségek és a termelékenység alakulása az Egyesült Államokban és Európában

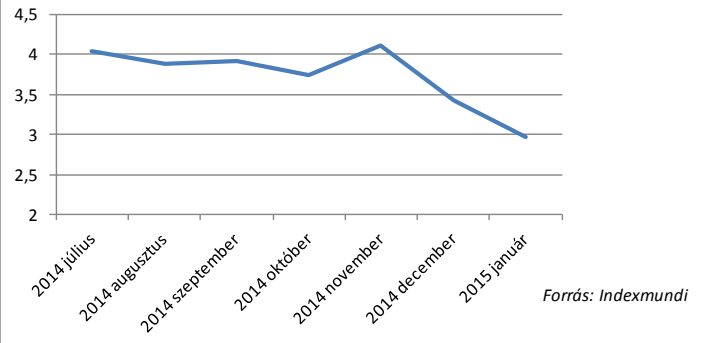
A fajlagos munkaerőköltség értéke megmutatja, hogy az adott országban a munkaerő bére milyen arányban viszonyul a megtermelt GDP értékéhez. Ennek megfelelően a fajlagos munkaerőköltség növekedése a kibocsátáshoz képest relatíve magasabb béreket eredményez.

Az OECD adatai szerint az Egyesült Államokban a fajlagos munkaerőköltségek a produktivitás javulásával párhuzamosan 2004-től 2010-ig csökkentek. Ebben a periódusban csak a 2007-es év képez kivételt, amikor a fajlagos munkaerőköltség a termelés visszaesése miatt 3% fölötti mértékben emelkedett. 2011-től azonban az adatok ismét csökkenést mutattak, ami a regenerálódó gazdaságban lezajló javuló tendenciáknak köszönhető.

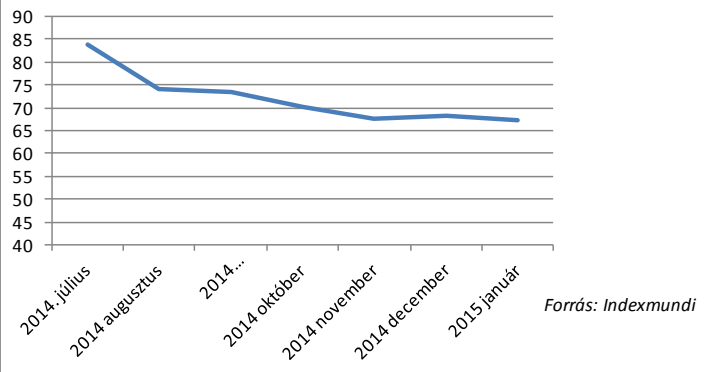
A fajlagos munkaerőköltségek változásának tekintetében az Európai Unió államaiban is hasonló tendencia jellemző, mint az Egyesült Államokban. Az Unió tagállamainak fajlagos munkaerőköltsége a 2000-es évek elejétől a legtöbb tagállam esetében fokozatosan csökkenni kezdett, majd 2007 és 2008 során, akárcsak az USA-ban, a termelés visszaesése miatt növekedett. 2010-et követően azonban a fajlagos munkaerőköltségek ismét csökkenni kezdtek.

Fontos azonban kihangsúlyozni, hogy habár az Európai Unió tagállamai között a fajlagos munkaerőköltségek alakulásának tendenciája többnyire hasonlít, a relatív bérek mértékében azonban jelentős különbségek adódnak a közösségen belül. A legmagasabb átlagos órabérékkel (25 EUR/óra) Dánia rendelkezik, a legalacsonyabb átlagos órabérékkel (kb. 2 EUR/óra) Bulgáriában találjuk. Az EU-28

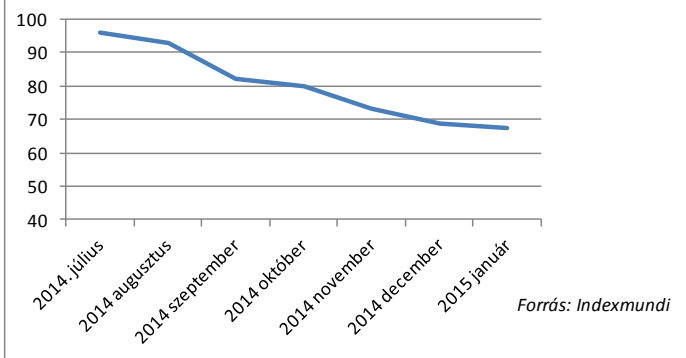
A földgáz világszintű árának alakulása (USD/MBtu), 2014-2015

A pamut árának alakulása (US cent/font), 2014-2015

A vasérc árának változása (USD/tonna), 2014-2015

órabér-átlaga jelenleg valahol 10-11 EUR/óra körül mozog, ugyanakkor ezt az értéket a 2004-ben és azután csatlakozott tagállamok közül csak Málta közelíti meg. Így az Európai Unión belül a fajlagos munkaerőköltségekkel szemben az átlagos órabérek számottevő területi különbségekre mutatnak rá, ami jelentős mértékben csökkenti az EU nemzetközi versenyképességét. Az átlagos órabérek euróban számolva az Egyesült Államokban kb. 22 eurót tesznek ki, ami 11 euróval haladja meg az EU-28 átlagórabéreit.

Az órabérekhez hasonlóan az uniós tagállamok munkaerejének termelékenysége között is jelentős különbségek mutatkoznak, mind a közösségen belül, mind az Egyesült Államokhoz képest. A megtermelt GDP és a munkaórák arányával számolt produktivitási mutató szerint, ha az Egyesült Államok produktivitási mutatóját 100%-nak vesszük, akkor Magyarország 44,1%-os, Lengyelország 43,6%-os, Szlovákia 54,1%-os, Szlovénia pedig 61%-os termelékenységi arányt ér el. Még a fejlettebb uniós tagállamok többsége (Svédország: 85,3%, Hollandia: 93,8%, Belgium: 96,4%) sem éri el az Egyesült Államok termelékenységi szintjét, ez csupán Luxemburnak sikerült, melynek termelékenysége az amerikai produktiváshoz képest 128% volt 2012-ben.

Forrás:

Indexmundi:

<http://www.indexmundi.com/commodities/>

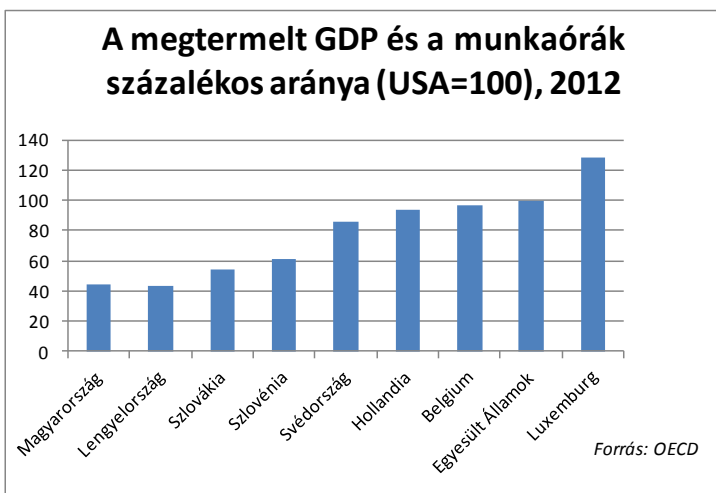
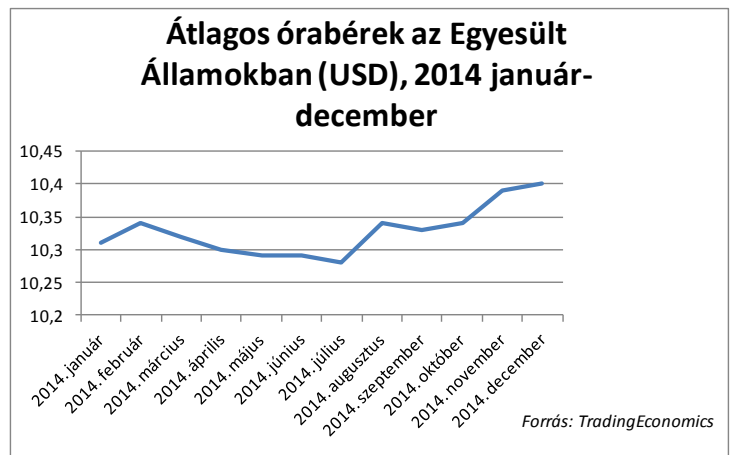
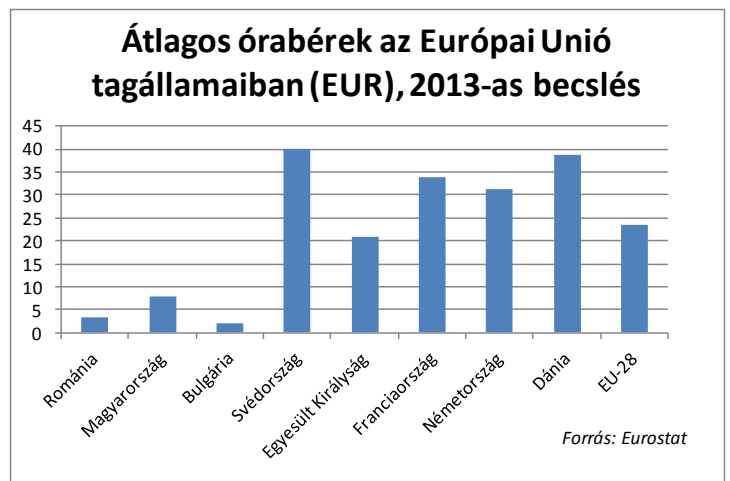
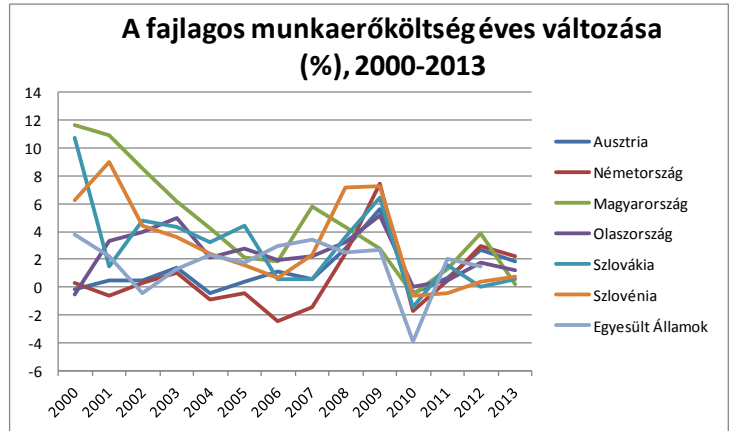
OECD:

<http://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryName=426&QueryType=View&Lang=en>

<http://stats.oecd.org/Index.aspx?DatasetCode=LEVEL>

Eurostat:

http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Wages_and_labour_costs

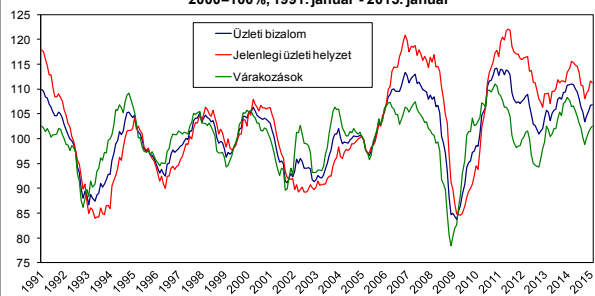

Nemzetközi tendenciák

A müncheni Ifo gazdaságkutató intézet német iparra és kereskedelemre vonatkozó bizalmi indexe 2015 januárjában 106,7 pontra emelkedett a 2014. decemberi 105,5 pontról. A bizalmi index 2014 májusától októberig tartó folyamatos csökkenő tendenciája novemberben érkezett fordulóponthoz. A jelenlegi üzleti környezet megítélése az előző hónaphoz képest 1,9 ponttal javult. A várható üzleti helyzetet szintén jobbnak tartják a megkérdezettek, mint az előző hónapban. Az üzleti helyzet és a várakozások alakulása közötti rést mérő, a GVI által számított aszinkronitási index értéke növekedett januárban, így az üzleti bizalmi indexet nagyobb mértékű bizonytalanság jellemzi, mint a megelőző hónapban. Az Ifo elemzői szerint a vállalatok kifejezetten elégedettek jelenlegi üzleti helyzetükkel és többségük optimista az üzleti kilátásokkal kapcsolatban is, így a német gazdaság jól kezdi az évet. (Forrás: Ifo, <http://www.cesifo-group.de>)

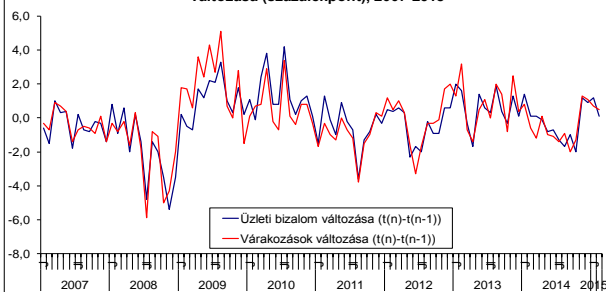
A francia statisztikai hivatal (INSEE) felmérése alapján a 2015 januárjában megkérdezett vállalatvezetők véleménye szerint a francia ipari konjunktúra helyzete javult a megelőző hónaphoz képest. Az INSEE üzleti bizalmi indexe jelenleg nagyon közel van hosszú távú átlagos értékéhez. A gazdasági fordulópont mutatója növekedett és a kedvező rövid távú gazdasági helyzetet jelző zónában van. Az elmúlt időszak termelés egyenlegmutatója 7 ponttal csökkent és a hosszú távú átlagos értéke alatt van. A vállalatvezetők egyéni üzletmenetre vonatkozó prognózisának egyenlegmutatója a decemberi szintjéhez képest növekedett. Az általános kilátásokat jellemző index – mely a válaszadók ipari aktivitásra vonatkozó véleményét összegezve tükrözi – folyamatosan növekszik október óta. Januárban ez a mutató 4 ponttal emelkedett és így már közel áll hosszú távú átlagos értékéhez. (Forrás: INSEE, <http://www.insee.fr>)

Az üzleti bizalom megítélése Németországban az iparban és a kereskedelemben, az Ifo vállalati konjunktúra felmérése szerint, 2000=100%, 1991. január - 2015. január

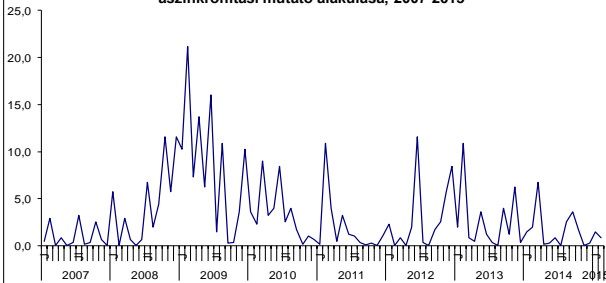
Forrás: www.cesifo.de

Az Ifo üzleti bizalom és üzleti várakozások hónapok közötti változása (százalékpont), 2007-2015

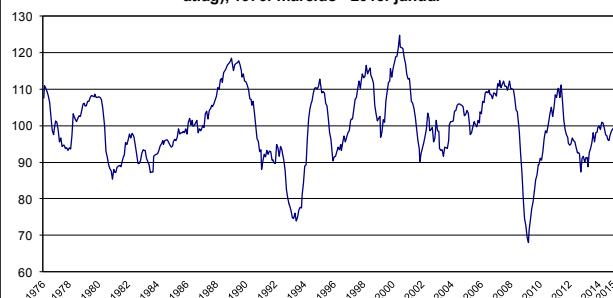
Forrás: saját számítás a <http://www.cesifo.de> adatok alapján

Az Ifo üzleti helyzet és várakozások változása közötti aszinkronitási mutató alakulása, 2007-2015

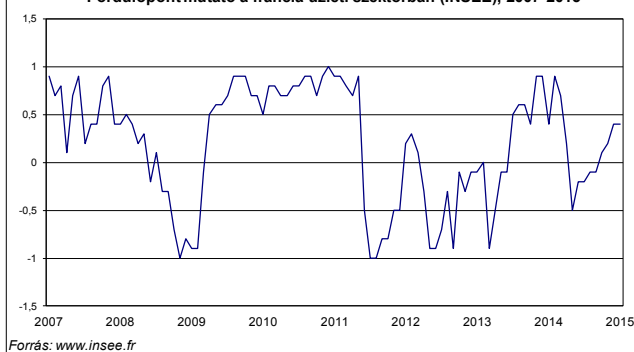
Forrás: saját számítás a <http://www.cesifo.de> adatok alapján

Az üzleti bizalom megítélése Franciaországban az iparban, az INSEE vállalati konjunktúra felvételei szerint (100=hosszú távú átlag), 1976. március - 2015. január

Forrás: www.insee.fr

Fordulópont mutató a francia üzleti szektorban (INSEE), 2007-2015

Forrás: www.insee.fr

Írták: Makó Ágnes (elemző, GVI)
Jasna Zarkovic (gyakornok, GVI)
Varga Anita (gyakornok, GVI)
Cseke Bence (gyakornok, GVI)
Verba Zoltán (gyakornok, GVI)
Kompaktor Emília

Publikáció esetén kérjük, hogy elemzésünkre az
alábbiak szerint hivatkozzon:
MKIK GVI: Gazdasági Havi Tájékoztató,
2015 / február, Budapest,
2015-03-12